

Erkel Hunyadi Lászlójának első bukaresti előadása.

1860-ban egy magyar színtársulat útra kerekedett, hogy Bukarestben tanúságot tegyen a magyar ének- és zeneművészet fejlettségéről. Erről a szereplésről terjedelmes cikkben számolt be az egykoru román színházi krónikás, aki nem volt más, mint Filimon Miklós (1819—1865). Ez annál is inkább figyelemreméltó, mert a román irodalomtörténet úgy tartja számon ezt az író-t, mint a román regény tulajdonképeni megteremtőjét (*Cioccoi vechi și noi*, 1862). Életrajzából tudjuk továbbá, hogy zeneértő és általában európai látókörű ember volt, aki körutazásaiban Pesten is megfordult és a *Memorial de călătorie* (Uti emlékek) c. könyvének külön fejezetében (Cina și toastele la Budapesta) adott számot itt szerzett élményeiről és benyomásairól.

Apróbb írásai közül legértékesebbek színházi és zenei bírálatai, amelyekkel tudatosan igyekezett nevelni a román közönség esztétikai ízlését és művészi érzékét. Ezért cikkeit két egységre különítette el: előbb megmagyarázta a színmű tartalmát, eredetét, szövegét s a szerző kilétét, azután pedig az előadás lefolyását, a színészek és zenészek játékát vette boncolgatás alá. Zenei álláspontjára jellemző, hogy a lágy, dallamos olasz muzsikát kedvelte, míg a német zenét, bár nagyrabecsülte, sőt csodálta, kevésbé szerette.

A *Revista Carpaților* című folyóirat 1860. évi I. évfolyamában (aug. 1-én, III. k. 139—147. l.) egy nagyterjedelmű cikket szentelt a magyar színtársulattól előadott Erkel *Hunyadi László* c. operájának bírálatára és méltatására. Alaposságára jellemző, hogy az alkalmi megemlékezést beható tanulmányvá szélesítette ki (Idei repezi despre muzica și opera maghiară), amelyből kitűnik, hogy a magyar opera bukaresti bemutatója nemcsak a közönség, hanem a kritika részéről is méltó fogadtatásban részesült.

Ma sem tagadható meg az elismerés Filimontól azért a jártasságáért és tárgyilagosságáért, amellyel az előadással kapcsolatban a román közönséget a magyar zene fejlődéséről tájékoztatta. Áttekintését azzal a megállapítással kezdi, hogy a magyarok Ázsia pusztáiról olyan sajátos zenét hoztak magukkal, amely teljesen elüt az európai zenétől (e nagyon érdekes észrevételt a modern zenekutatás csakugyan igazolta). „Ezt a zenét — úgymond — fuvós hangszerekkel adják elő, melyek közül az úgynevezett L'haborn-Síp volt a legkedveltebb erősen éles hangjáért“. Magyarozatul hozzáfűzi, hogy ez a „L'haborn-Síp“ olyan, mint az oboa és nagyon hasonlít még valamilyen török zeneszerszámmhoz. Régen ezzel jelezték a magyarok a hadrakelést s még ma is használják „ragoczy pfeife“ néven. Tud továbbá arról, hogy már III. Béla magyar király (1172—1196) feleségének, Capet Margitnak, VII. Lajos francia király leányának, biztatására magyar ifjakat küldött Franciaországba a zeneművészet tanulására s azonkívül iskolákat is alapított a zene fejlesztésére. Mátyás királyról megjegyzi, hogy az ő udvarában a zene olyan tökéletességre emelkedett, amelynek szépségétől még a pápai nuncius is el volt ragadtatva. Halála után azonban hanyatlás áll be s csak a XVIII. század végén kezd ismét a magyar zene virágzásnak indulni. A zenei formákról azt mondja, hogy a magyarok zenéje kétféle: tánczene és kamarazene. A tánczene fajtái közül megemlíti a csárdást és a verbunkost, s végül annak a véleményének ad kifejezést, hogy a magyar és a román zene között bizonyos hasonlóság fedezhető fel.

A magyar színészek bukaresti szerepléséről azt írja, hogy derekasan állták meg helyüket. Különösen kitűnt Erkel *Hunyadi Lászlójának* előadása. Erkel operáját művészi tökéletességgel megírt, sikerült szerzeménynek tartja, s azt mondja, hogy különösen összhangzattani szempontból fölülmúlja

az összes korabeli partitúrákat. Zenei felépítése emlékezteti Bellini, Donizetti és Verdi muzsikájára.

Azok a megjegyzések, melyekkel Filimon az előadás művészi sikerét világitja meg, becses adatok a magyar színjátszás történetére vonatkozólag. Első helyen emeli ki Jekelfalussy primtenorista kellemes, erőteljes és csodálatos csengésű hangját. Terjedelmes hanganyagával s azzal a színezéssel, melyet minden hangjegynél éreztetett, diadalmasan került ki szövevényes és száraz szerepköréből, s a közönség is zajos tapsban részesítette. V. László szerepét Pauli Richárd játszotta, aki később az operaház lírai tenoristája, majd a zeneakadémia tanára lett. Vele Filimon nem volt megelégedve, mert úgy vélte, hogy szerepének jó alakításához terjedelmesebb és csengőbb hang lett volna szükséges. Szilágyi Erzsébet szerepét Kaiser József énekelte, aki a maga idejének leghíresebb magyar operaénekesnője volt. Művészi tehetségét a külföld is megbámulta. Filimon elismerte hangjának szépségét, de kifogásolta németes előadásmódját, melyet ő élvezni nem tudott. Hunyadi Mátyás személyét Schinek művésznő jelenítette meg. Kellemesen csengő, szép alt hangját a bíráló megdicsérte, bár azt is megállapította róla, hogy még nem rendelkezik kellő gyakorlottsággal. A tehetségesebb művészek sorában elismeréssel szolt még Marcelly primbasszista érces és megnyerő színezetű hangjáról. Legjobban tetszett Filimonnak a kardalok teljesítménye, valósággal el volt ragadtatva tőlük. „Ez a harmonikus testület, — írja, — az első felvonás bevezetőjében és fináléjában fényesen bebizonyította, hogy mire képes egy megfelelő hangokból összeállított és jól fegyverezett énekkar. Merem állítani, hogy a mi közönségünk először látott és hallott ilyen nagyszerűen szervezett énekkart. Megvallom, nem vártam, hogy ilyen énekkart fogok hallani egy maga erejére támaszkodó társulattól, amikor a mi operánk igazgatói, akik évi 12.000 arany forint jövedelmet vágnak zsebre, olyan énekkarral állanak ki, amely hamis hangokból és olyan egyénekből tevődik össze, akik inkább hasonlítanak gallyarabokhoz, mint urakhoz és udvarhölgyekhez, kiket képviselnek“.

Erkel *Hunyadi Lászlója* teljesen elbűvölte a román közönséget, amint kitűnik ez Filimon cikkéből, amely hemzseg a sok dicsérettől és magasztalástól. Bírálatazt ezzel a mondattal zárja: „Az egész előadás a lehető legjobb volt és emlékezetembe idézte a jól szervezett európai színházakat“.

A magyar társulat ez alkalommal két hónapig (június és július) szerepelt a román fővárosban s Filimon a többi előadásaikról is lelkiismeretesen beszámolt. Flotow *Mártá* című operája alkalmat adott neki, hogy Paulinak a középszerűn jóval fölülemelkedő tehetségét elismerje. Szinre került továbbá Donizetti *Lamermoori Lucijája*, amelynek főszerepét Hollósy Kornélia művésznő énekelte. „Olyan volt, mint egy elbájoló tündér, — írja róla Filimon, — aki nagy mértékben egyesíti magában mindazon tulajdonságokat, melyek az igazi művésznőt jellemzik. A közönség, akit elvarázsolt hangjával, virágésővel borította el és jól megérdemelt tapsviharral jutalmazta“.

Az említetteken kívül a magyar társulat még több operát bemutatott (Verdi: *Rigoletto* és *Trubadur*, Rossini: *Szevillai borbély*, Halévy: *Zsidónő*, Császár György: *Kúnok*, Doppler: *Ilka*), de a legnagyobb sikert kétségtelenül Erkel *Hunyadi Lászlójával* aratta. Ez a siker, mint a bírálatból megállapítható, felerészben az opera zenei tökéletességének, felerészben pedig a művészi előadásnak tulajdonítható. Még nevezetesebbé teszi az a körülmény, hogy ennek emlékét a román irodalom egyik kiválóságának nagy hozzájárulásáról tanuskodó bírálatá örzi.

Józsa János.